

Un proiect de teatru sătesc cu cinematograf

Spre finele lunii martie 1914, George Diamandy, bărbat cu o meritorie dar agitată viață politică, este instalat la direcția Teatrului Național din București. Era familiar scenei, mai ales ca autor al dramei **Chemarea codrului**. Cunoștea viața artistică a continentului din posionate călătorii.

În planul său de inițiative, parte dintre ele generoase reminiscențe din vremea militantismului social-democrat, a figurat și un proiect de „teatru sătesc”, animat de trupa Naționalului oriunde autoritățile comunale ar fi oferit sprijin. Un turneu pregătit i-a pus în față, brutal, o realitate marcată de patimi politice.

George Diamandy apucase să strângă la Ploiești, la 20 aprilie 1914, scriitori ca Octavian Goga, Mihail Sadoveanu, Gala Galaction, care au prefăcut, cu lecturi din opera lor, spectacolul cu poemul alegoric **Carmen Saeculare** de Șt. O. Iosif și D. Anghel. Înainte de aceasta, prin câteva sate dimbovitene, sceneta lui V. Alecsandri **La Turnu Măgurele** stîrnise lacrimi veteranilor din războiul Independenței (apud I. Massoff, **Teatrul românesc. Privire istorică**, vol. V, Ed. Minerva, 1974).

Despre acest visat „teatru sătesc”, ce urma să fie slujit de actorii primei noastre scene, constituiți în echipe volante, se știu puține lucruri. Potrivit documentelor pe care le publicăm, absolventul de conservator Viotor Bumbesti, viitorul regizor, acum actor, fusese delegat ca secretar al „teatrului sătesc”.

Și tocmai poemul istoric **Carmen Saeculare** fusese propus pentru o nouă realizare experimentală, încurajată de succesul „inovatiunii teatrului cu cinematograf” (vezi **Teatrul**, nr. 10/1986).

Fără să-l dateze, V. Bumbesti înaintea directorului general memoriul aflat în posesia noastră: „În programul Șeză-

torilor pe care le organizează «Teatrul sătesc» în cursul lunii Maiu și Iunie figurează și poemul «Carmen Saeculare» de Șt. O. Iosif și Anghel.

Cum acest poem reprezentat necesită o figurație de 200 de persoane și deplasarea unui regizor, trei croitori, un electrician, aș crede de cuviință ca să se cinematografeze partea din poem unde apare figurația, simplificîndu-se astfel greutatea de montare, cheltuielile și transportul costumelor Teatrului Național în orașele de provincie.

În acest sens am cerut oferta Casei de filme Leon Popescu, care ar fi dispusă pe un preț foarte redus să se puie la dispoziția noastră, cinematografiind poemul «Carmen Saeculare» (...)”.

Casa de filme „Leon Popescu” era proprietatea directorului Teatrului Lyric din piața Valter Mărăcineanu. Patronul investise fonduri însemnate în realizarea filmului **Independența României** (1912) și colabora asiduu cu Marioara Voiculescu pentru realizarea unor pelicule, pierdute apoi în chip misterios, sub ocupația germană, în 1917.

George Diamandy îmbrățișează ideea avansată de V. Bumbesti, punînd o rezoluție cu creionul roșu: „D. Demetriade societate la T.N. e rugat să se ocupe cu scenariul filmului sătesc **Carmen Saeculare**”. Alegerea directorului avea în vedere activitatea de cineașt a lui Aristide Demetriade.

Marele actor realizase, în 1911, scene filmale pentru a fi cuprinse în spectacolul Teatrului Național cu **Însir-te mărgărite** de V. Eftimiu. Scrisese scenariul și participase la regia filmului **Independența României** (1912). În 1913 regizase și interpretase pe ecran melodrama **Oțelul răzbnun**.

În față cu ediția princeps a poemului istoric tipărit în 1909 în „Biblioteca românească enciclopedică Socac”, Demetriade caută scenele susceptibile de a fi trecute pe peliculă și proiectate în timpul desfășurării spectacolului teatral.

Carmen Saeculare este un poem alegoric, pe care ministrul Instrucțiunii publice, Spiru Haret, l-a comandat lui Șt. O. Iosif și D. Anghel, cînd s-a aniversat o jumătate de veac de la Unirea Principatelor (1909). Două personaje, Danubiu și Doina (interpretate, la 24 ianuarie 1909, pe scena Naționalului, de Zaharia Bărsan și Olimpia Bărsan), redescaptă, în tirade focos-romantice, momente pilduitoare din istoria românilor.

Exemplarul de lucru al scenaristului de film conține sublinieri ale replicilor în care bătrînul Danubiu cheamă din negurile amintirii voievozi, oșteni, boieri. Aceste episoade urmau a fi cinematografiate pentru spectacolele **încante** ale

„teatrului sătesc“. Dacă pe scena Naționalului figuratia se putea desfășura în voie (cum s-a și întâmplat), în sate, școli, cămine populare, nu era posibilă deplasarea mulțimii figurante, cum motivează și V. Bumbești în memoriul său.

Și, în timp ce personajul alegoric Danubiu ar fi evocat vitejii neamului, pe un ecran urmau să se proiecteze acele reconstituiri istorice pentru care Aristide Demetriade a întocmit și înaintat forurilor în drept :

Schiță de scenar cinematografic al poemului „Carmen Sacculare“

I. Decor de munte. Fotografia la 4—50 de metri. Cobor bătrâni cu bărbi albe și toiege în mîni. Urmează cirezi de vite cornute, herghelii de cai, turme de oi, conduse de văcari, ciobani și ciobănite cu tarhaturile respective.

II. Același decor. Fotografia la 10 metri. Pe creasta dealului apare Basarab călare, urmat de ostași. Se oprește, privește în juru-i, descalcă și din toate văgăunile vine norodul spre el.

III. Tot pe munte împădurit. Fotografia la 20 m. Apare Bogdan călare în straie de vînătoare precedat de buciurmasi și arcași călări. Slujitori cu cîini de vînătoare. Urmează un car gătit cu frunze și flori, tras de patru boi, în care stă o doamnă, o domniță, un fecior și o copiliță. Pe jos, lângă car, și după car bătrîni, flăcăi și fete, urmați de arcași.

IV. Pe treptele bisericeii. Fotografia la 8 metri. Mircea și Alexandru se țin de mîna, înconjurați de cler, boieri și jupînese, tineri și bătrîni. Norod, oștire.

V. Nor însingerat.

VI. Lîngă un zid de cetate — plan înclinat. Fotografia luată din vale la dis-

tanță mare. Apar surlașii și soldați călări, cu lănci și săbii : vin în trap și se rinduesc ca de inspecția paradei. Trece procesie religioasă cu steag, cu episcopi și tot clerul, urmează ctitorii bisericeii cu chivoturi în mîna. Apare Ștefan călare urmat de boieri, ostași și norodul cu steaguri și trofee.

VI. (sic !) Nor.

VII. La porțile cetății Alba-Iulia. Fotografia luată din deal, mare distanță. Dincolo de intrare, pe dreapta și stînga ostași pedestri, unguri și nemți cu steaguri pe care le închină la trecerea Domnului. Michaiu trece călare, urmat de opt cai gătiți cu harnasamentul de paradă, conduși de cîte doi slujitori de dirloși. Urmează curteni călare, unii bătrîni cu barbe albe, alții tineri, alții cu rîni pe obraze. Stegar. Flori și covoare la cerdace.

VIII. Lîngă un sat sărăcăcios. Tudor vine urmat de ostentii lui. Într-o mîna ține un stergar legat de o prăjină. Înflăcărează cu vorba auditoriul și dintre ei se desprind cîteva pornind spre sat. Unii trag clopotele la biserică, alții bat toaca, alții cheamă pe cei din casă. Armați cu topoare, coase vin spre Tudor. Grupul s-a mărit. Tudor îi îndeamnă la răscoală și pornesc virtej.

IX. La marginea unui pîrîu, pe o paște înflorită. Cuza înconjurat de unio-niști. La dreapta și la stînga lor norod gătit de sărbătoare. Ambele grupuri își dau mîna și în jurul domnului încing hora unirei.

X. [...]

Manuscrisul autograf al scenariului, și el în posesia noastră, este iscălit de autor. Din păcate, pelicula nu s-a realizat.

Ionuț NICULESCU

